

4. Јединство и мноштво (Емпедокле, Диоген из Аполоније, атомисти).

Приређивачи су на крају овог дела, погледом унапред, скицирали пут развоја од ране грчке филозофије ка софистици. Тим аутора је био састављен од експерата и специјалиста: Dieter Bremer, Walter Burkert, Roman Dilcher, Niels Christian Dührsen, Nadia Koch, Manfred Kraus, Andreas Patzer, Oliver Primavesi, Christof Rapp, Georg Rechenauer,

Thomas Schirren, Leonid Zhmud. Обе свеске, посвећене предсократовској филозофији, одликује јединствена синтеза акрибичне филолошке документарности и дубоке аналитичке интерпретације. Из овог тима тројица приређивача су херкуловским подвизима привели крају ово монументално дело, које ће још задуго остати највиша поуздана научна мера филигранске прецизности, референцијалности и квалитета.

Зоран Андрић

Heinz Schilling: *Martin Luther : Rebell in einer Zeit des Umbruchs*

München : Beck, 2012

714 стр. : илустр., карте; 22 cm

ISBN: 978-3-406-63741-4

Грандиозна монографија о Мартину Лутеру

Јубиларне 2017. г. заокружиће се пет стотина година од реформације, односно 31. октобра 1517. када је монах из реда августинаца Мартин Лутер у Витенбергу положио својих 95 теза означивши почетак Реформације и тиме проузроковао радикални *theological turn* (теолошки обрт) који је трајно изменио конфесионалну топографију Европе.

Евангеличка црква Немачке је имајући у виду овај историјски јубилеј прогласила ову деценију Лутеровом декадом. Што се јубиларна година реформације при-

ближава, то је све обимнији број публикација о њеном протагонисти Мартину Лутеру.

Загонетност Лутеровог сложеног карактера је од давнина позната. Тако се астроном Јоханес Кеплер, након студија у Тибингену 1597. питао шта може поуздано да се каже у Лутеру? Он је непоновљив човек, који се и мимо свих препрека није одрекао истине. Са друге стране је тешко разумети његову олаку склоност ка хуљењу, општој грубости у опхођењу и страсној мржњи према Јеврејима у чему га је претекла његова жена Катарина Бо-

ра. Кеплер вели апологетички да су можда великим духовима својствене и велике врлине и велике мане.

О реформатору Мартину Лутеру (1483–1546) је написано небројено много биографија и студија, односно његова личност и теологија су детаљно осветљене. Хајнц Шилинг, професор историје раног новог века на Универзитету у Берлину написао је брилијантну монографију у којој настоји да „демитологизује“ многе кроз векове испредене митове и легенде о реформатору. Тако је 95 теза на порти цркве истакао курир Универзитета у Витенбергу, да би обзнанио једну академску расправу (*disputatio*), а не Мартин Лутер; Лутеров превод Библије није сачињен зато што до тад није постојало немачких превода, већ је Лутеров превод само један од многих већ тада постојећих немачких превода. У Вормсу Лутер није био „млади монах“, већ у „зрелом добу“ од 37 година. Улогу жене је Лутер омеђио у оквиру „вредне домаћице“, „брижљиве мајке“ или „потчињености мужу“ ма у којој служби овај био. Непослушност својих синова је кажњавао са највећом бруталношћу.

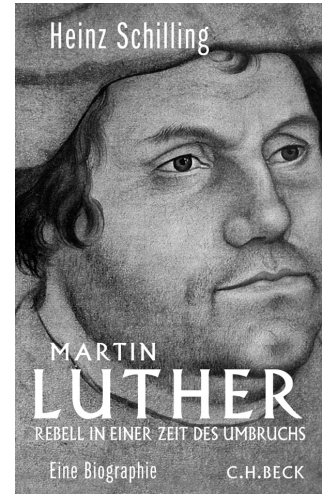
У овој брилијантно написаној биографији је опсежно и детаљно изложено ново позиционирање Лутера према својим саборцима и противницима, као и ново вредновање Реформације генерално гледано. Меланхтон и Цвингли су представљени *in extenso*, рекли бисмо готово раме уз раме са Лутером. Тако

исто и протагонисти хуманизма, на првом месту Еразмо Ротердамски који је знатно допринео ширењу реформаторских списа и идеја.

Протагонисти секуларних идеја као што су Макијавели у Италији или Фугер у Немачкој, или папе у доба ренесансе са једне стране, тако и „левичарски реформатори“ Карлштат, Минцер,

Тојфер са друге, једнако су упечатљиви део наративне пређе Шилинговог виртуозног историографског пера. Кулминациона тачка биографске драматургије представља опис Вормске скупштине са царем Карлом V. Ова епизода у Вормсу је у основи централно место символичног преласка средњег века у нововековље. Тада је Лутер у својој беседи произнео кључну формулу протестантизма: „Ево ме овде. Ја не могу другачије. Бог нека ми је у помоћи. Амин.“

Шилингова књига је књига историчара, не теолога. Отуда је друштвени и политички контекст за аутора увек одређујућа инстанца у историографском поступку. Завршно поглавље које је опсежни епилог о Лутеровој рецепцији након реформаторове смрти, пример

је изванредне Шилингове историографске ерминевтике. У њему је истакнута Лутерова национална свест односно његови наступи као немачког националисте *avant la lettre* у време када Немачка као нација још није постојала. Нацисти су, доспевши на власт, одмах у своје идеолошке сврхе инструментализовали Лутеров антијудаизам, који Шилинг оштро двоји од модерног антисемитизма. Лутер је веровао, вели Шилинг, да ће Јевреје преобратити у хришћанство. У 19. веку су Хегел и Ранке у Лутеру видели „јунака новог доба“. У светлости Шилинго-

ве биографије овакво панегирично идеализовање прераста у пројективну фантазму лишену сваке фактографске основе. Шилингова биографија прецептора реформације истовремено описује са опчињујућим наративним стилем и дубоку симбиозу религије, културе, цркве и државе на транзицији средњег века у модерно доба. Отуда ово Шилингово дело препоручујемо и православнобогословима као трезвено одмерени, брилијантно описани и примерно поуздани извор о животу и делу Мартина Лутера.

Зоран Андрић

Elaine Pagels: *Apokalypse : das letzte Buch der Bibel wird entschlüsselt*

Превод са енглеског на немачки Rita Seuß

München : Beck, 2013

219 стр. ; 23 cm

ISBN: 978-3-406-64660-7

Есхатологија као политички симболизам

Најзагонетнија и најспорнија књига Библије, Откривење Јованово, је *sui generis* изданак литерарног жанра апокалиптичке литературе, који је углавном на јудејском тлу цветао између 2. века пре Христа и 2. века после Христа. Како објаснити безмерну популарност овог списка и након две хиљаде година од његовог настанка? Откривење Јованово задаје многе егзегетске недоумице: Шта значи број 666? Шта је то велика

блудница Вавилон? На који начин се наговештава крај света? И ко је уопште аутор ове књиге?

Елен Пејцелс, професор теорије религије на Универзитету Принстон, аутор је многих научних студија и међународни експерт за рано хришћанство. Њене књиге су преведене на многе језике, а њена студија о гностичким јеванђељима је била вишеструко награђена.

У овој студији, која у оригиналном наслову гласи *Revelations*.